

“BÜTÜN MÜMKÜNLERİN KIYISINDA...”

Osman Elbek

“Burjuvazi, üstünlüğü ele geçirdiği her yerde, bütün feodal, ataerkil, romantik ilişkilere son verdi. İnsanı ‘doğal efendiler’ine bağlayan çok çeşitli feodal bağları acımasızca kopardı, ve insan ile insan arasında, çıplak öz-çıkardan, katı ‘nakit ödeme’den başka hiçbir bağ bırakmadı. Dinsel tutkuların, şövalyece coşkunun, darkafalı duygusallığın en ilahi vecde gelmelerini, bencil hesapların buzlu sularında boğdu. Kişisel değeri, değişim değerine indirgedi ve sayısız yok edilmez ayrıcalıklı özgürlükler yerine, o tek insafsız özgürlüğü, ticaret özgürlüğünü koydu.”¹

‘BARBAR’LARA ÖVGÜ

Hardt ve Negri, İmparatorluk isimli çalışmalarında; yaşadığımız hayatı, tek şef tarafından yönetilen küresel bir konsere benzeterek, bu konserde ‘barış’ ve ‘adalet’in sonsuza dek sürebilmesi için “mecbur kalındığında”, söz konusu bu tek gücün sınırlarda barbarlara ve içeride de asillere karşı “haklı savaşlar” yürüteceğini ifade ediyor.

Aslında tanımlanan bu “haklı savaş” çoktan başlamıştır. Bir yanda, yüzlerce ulus-devleti, milyonlarca ulus/ulusötesi şirketi ve milyarlarca tahakküm yapılanmasıyla kapitalizm; öte yanda, Chiapas dağlarında yaşayan asi bir komutan sözcülüğünde, kimi zaman Seattle’da, kimi zaman Cenova’da ve çoğu zaman da gündelik hayatın içerisinde ‘düzen’e isyan eden milyonlarca barbar gerilla...

Bu yazı hiç tereddütsüz yaşanan bu ‘savaş’ta ‘barbar’lardan yana saf tutarken, “küreselleşme karşıtı hareket” diye adlandırılan bu heterojen

gruba ‘içeriden’ eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşacaktır.¹

“Amacımız iktidar ya da iktidar sahibi olmak değil. Bir yol ve bir söz dayatmak değil. (...) Biz, yalnızca aşağıdan gelebilecek olan adaletin, yalnızca birlikte kazanılabilen özgürlüğün, her zaman ve her aşamada mücadelesi verilen demokrasinin yukarıdan gelmesini aptalca umut edenlerden değiliz. (...) Biz bütün seslerin arasında bir sesiz. Bütün sesler arasında tekrarlanan onurun yankısıyız. (...) Biz bir yansıma ve çılgıncı ve her zaman öyle olacağız. (...) Ve bugün tekrar ediyoruz: Biz asiyiz ve asi olacağız. (...) Biz sadece bir şeyi arıyoruz. (...) Toprağın rengine onurlu bir yer. (...) Bugün toprak renginin günü, aşağıdaki renklerin günü. Bizler paranın

¹ Bu makalenin yazarı, ‘küreselleşme karşıtı hareket’ diye adlandırılan grubu, küresel eylemleri bizzat gerçekleştiren insanlarla sınırlamamakta, aksine bu eylemlilik süreçlerine bedeni olarak katıl(a)masa da yüreğini ve aklını sürece dahil eden her bireyi bu grup içerisinde tahayyül etmektedir.

renginin aksine toprağın rengini taşıyoruz. Biz asiyiz. Çünkü toprak yokmuşçasına, bizim rengimiz yokmuşçasına alıp satanlara karşı toprak isyan eder. (...) Biz buradayız. Toprak renkli asiler olarak buradayız ve haykırıyoruz: Demokrasi! Özgürlük! Adalet!”²

‘MODERN KÖLELİK DÜZENİ’

NTVMSNBC portalının Benetton’un Colars dergisine dayanarak yayınladığı 8 Ocak 2003 tarihli habere göre³ bugün dünyada 27 milyon köle var. Aynı haber dikkate alınır; 1850’lerde ABD’de de bir köle satın almanın bedeli 50 bin dolar iken, 21. yüzyılda bu bedel 100 doların altına inmiş durumda.

Üçüncü bin yılda ulaşılan ‘uygarlık’ çağının vardığı acınası sonuç tüm çıplaklığıyla karşımızda...

İktidarın, tahakkümün, sermayenin, otoritenin, devlet yapılanmasının vardığı altın çağ: ‘Modern Kölelik Düzeni’!

“Küreselleşme karşıtı hareket”, ‘karşı’ olmanın ötesinde mevcut ‘köle düzeni’ yerine özgürlükten yana yepyeni bir dünya kurmak zorunda...

Ama nasıl?

“Küreselleşme karşıtı hareket”, evrensel değil ulusal reflekslerle, ‘devlet’i/‘iktidar’ı alaşağı etme değil de onu ele geçirme arzusu ile hareket ederse özlediği türde bir dünyayı kurabilir mi?

“Küreselleşme karşıtı hareket”, gündelik hayatın kendisini değiştirmeden, yaşam alanlarını tahakkümden kurtarmadan sadece sokakları ele geçirirse hayat değişir mi?

“Küreselleşme karşıtı hareket”, ‘modern köle düzeni’nin efendisi olan sermayenin tahakkümüne haklı olarak karşı çıkarken, bireyin ve toplumun özgürleşmesini önleyen diğer prangaları gözardı ederse “başka türlü bir” hayatı var edebilir mi?

**“Ne para ne pul / Ne iktidar ne güç /
Bu değil gerçek / (...)**

**Bu kavga / Hayırsız bir düş / Uyanır neslim
/ Uyanır elbet /”⁴**

‘DEVLET’ TAHAKKÜMÜNE HAYIR!

Pierre Clastres, “Gerçekten de, her birimizin içinde, mümin imanıyla içselleştirdiğimiz şu kesinlik vardır: Toplum devlet içindir. (...) Devletsiz toplum düşünülemez.”⁵ derken aslında ‘devlet’ paradigmasının bilincimizdeki -daha doğru bir ifadeyle bilinçaltımızdaki- vazgeçilmezliğinin nedenini afişe ediyor: “Mümin imanı”!

Gerçekten de Clastres’nin iddia ettiği gibi ‘biz’ler tüm diyalektik iddialarımıza rağmen acaba bilmeden, sadece inanarak mı ‘devlet’ kurumunun vazgeçilmezliğine iman ediyoruz? Ekonomik, sosyal ve politik alanlarda her sıkıştığımızda bu canı gönülden imanımız nedeniyle midir ki onu, hep onu göreve çağırıyoruz? Ve bu sağlam itikadımız nedeniyle midir ki onsuz bir hayatı imgemizde dahi kuramıyoruz?...

İsterseniz sorulara yanıtlar aramaya kalkışmadan önce, bilincimle doğruluğuna hükmettiğim savları belirteyim:

a) ‘Devlet’ diye adlandırılan kurumsal yapıyı sadece iktisadi yönden ele almanın büyük bir hata olduğunu düşünmekteyim. Kanımca ‘devlet’; iktisadi, sosyal, politik, hukuki, askeri... alanların tümünü bünyesine alan karmaşık bir yapılandırma.

b) Son yirmi yılın hegemonik ideolojisi olan neo-liberalizm; ‘kamu’ yararını -daha doğru bir ifadeyle ‘aşağı’dakilerin, ‘öteki’lerin, savunmasızların... yararını- yok ettiği, özelleştirme uygulamaları ile toplumsal fayda ve artığı, bireysel yarar ve bireysel sermaye birikimi haline getirdiği için reddedilmelidir.

c) Önceki iki maddeden de kolaylıkla anlaşılacağı üzere, ‘devlet’ ve ‘kamu’nun birbirinden tamamen ayrı kavramlar olduğunu düşünmekteyim.

² Bayçın Nermin, 25 Mart 2001, ‘Marcos Meksika’da’, Cumhuriyet-Dergi.

³ <http://www.ntvmsnbc.com/news/196051.asp> (Erişim Tarihi; 09 Ocak 2003).

⁴ ‘Dua’, Aksu Sezen.

⁵ Clastres Pierre, 1974, Alıntı: Lourau René, 2001, ‘Bilinçaltında Devlet’, Ayrıntı Yayınları, Birinci Basım, s 7.

d) Ve son kabul olarak da belirtmek isterim ki; özelleştirme macerasının en önemli ideolojik öngörüsü olan “*özel sektör verimli, devlet/kamu sektörü verimsiz*” yaklaşımını reddetmekteyim. Bu reddediş, mevcut iddianın tam tersini kabul ettiğim anlamına gelmemekte, aksine ‘verimlilik’ eleştirisini de kapsayacak bir yaklaşım dahilinde, “*bir sektörün verimliliğini belirleyen; onun kimin elinde olduğu değil, nasıl yönetildiğidir*” öngörüsünü kabul etmek anlamını taşımaktadır.

Bu saptamaların peşi sıra hiç tereddütsüz ifade etmek isterim ki; ‘devlet’ adını verdiğimiz organizasyonun tek amacı, kendi gücünü ve iktidarını kaybetmemek için hayatın tüm alanına egemen olabilmektir. ‘Devlet’ aygıtı, ‘sosyal devlet’ adı altında, ‘kamu’ya devretmeyip kendi tekelinde tuttuğu birtakım sosyal mekanizmalar sayesinde; iktidarını, erkini, ulvililiğini, hatasızlığını, vazgeçilmezliğini ve sırası geldiğinde şiddetini meşrulaştırmaktadır.

Hâl böyle ise, mevcut durum bu kadar açıksa, yaşadığımız bu çağda ‘biz’e düşen sorumluluk; “*devlet yerine tahakkümcü olmayan başka bir çoklu yapılanmanın ilk temellerini atmak*”⁶ değil midir? Özgürlüğün özgürleştirildiği⁶ bir toplumsal yaşama, ‘devlet/iktidar/tahakküm’ karşıtı bir modelle ulaşabileceğimizi artık kabul edecek miyiz? Siyasetin tahakkümcü olmayan bir zeminde özgürce var olabilmesinin ilk adımlarını atacak yeni yapılanmaları -en azından imgelemimizde- bugünden tasavvur edebilecek miyiz?...

Bugün ‘biz’ler, ‘özel’ ve ‘devlet’ mülkiyeti dışında yapılanmaları tasavvur etmek, tahayyül ettiğimiz projeleri hayata geçirmek ve bu yol ile

‘devlet’i ve siyaseti toplumsallaştırabilme, toplumu ‘devlet’sizleştirebilme başarısını göstermek zorundayız. Hemen belirtmek isterim ki tüm bunları nasıl başaracağımızı bilmiyorum ama devrim için denemek zorundayız. Çünkü ortada başka seçenek yok; “*Ya Devlet Ya Devrim!...*”

“Devlet, bir toplumun gerçek istemlerinin, yaşayan güçlerinin güle oynaya aktığı, ama sonradan bu hayallerin gölgesinde, vahşice öldürülüp gömüldüğü vahşice bir mezba ve kocaman bir mezarlıktır.”⁷

‘DEVLET/İKTİDAR’ NEDEN AŞILMALI?

‘Devlet/İktidar Neden Aşılmalı?’ sorusunun yanıtlarını aramaya başlamadan önce ‘biz’lerin ‘devlet’ aygıtını nasıl tanımladığını kısaca hatırlamakta yarar var:

Marks, ‘devlet’i; ordu, polis, bürokrasi, din adamları ve yargı sistemi gibi organları ile birlikte, gücünü mutlak monarşi döneminden alan, her daim ve her yerde hazır bulunan merkezîyetçi bir yapı olarak tanımladı. Yine Marks, sermaye ile emek arasındaki uzlaşmaz çelişkinin derinleştiği oranda ‘devlet’in de “*toplumsal köleliği*” sürdürme yolundaki çabasını arttırdığını kaydetti.

Engels, ‘devlet’i; “*en güçlü sınıfın, iktisadi bakımdan egemen olan, ve bunun sayesinde, siyasal bakımdan da egemen sınıf durumuna gelen ve böylece ezilen sınıfı boyunduruk altında tutmak ve sömürmek için yeni araçlar kazanan sınıfın devletidir*”⁸ diyerek tanımladı.

‘Devlet’i Engels’in gözüyle analiz etmeye devam edersek fark ederiz ki, o (‘devlet’); toplumların belirli bir gelişme aşamasında ortaya çıkan, toplumdan doğan ama onun üstünde yer alan ve hızla kendisini doğuran

⁶ Bu noktada ‘özgürlük’ kavramının bizzat kendisinin bizler tarafından derinliğine sorgulanması gerektiğini düşünmekteyim. Bu sorgulamayı başka bir yazıya bırakarak, sadece bazı kışkırtıcı sorular sormakla yetiniyorum: Özgürlük nedir? Kim özgürdür? Özgürlüğün ölçütlerini kim belirler? Bu ölçütlerin referansları nedir? Solcu olmak özgür olmak için yeter bir kimlik midir? Sağcı olmak tutsaklık mıdır? Özgürlük kavramının sınırları somut bir çerçeve dahilinde çizilebilir mi? Özgürlük kavramını bir çerçeve içinde tanımlarsak aynı zamanda özgürlüğün kendisini tutsak etmiş olur muyuz? İnsan, toplum, örgüt üçgeninde özgürlük nerede durur?...

⁷ Bakunin Mihail, <http://uk.geocities.com/anarsistbakis/makaleler/bakunin-pariskomunu.html> (Erişim Tarihi; 11 Ocak 2003).

⁸ Engels Friedrich, 1992, ‘Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni’, Sol Yayınları, Onuncu Basım, s 177.

topluma yabancılaşan bir güçtür. Ve bu güç, kendisini yaratan toplumun yurttaşlarına sözünü geçirip ‘düzen’i devam ettirebilmek için, sadece silahlı adamlara değil, hapishaneleriyle ve her türlü ceza kurumuyla bir jandarma kuvvetine ihtiyaç duyar.

Topluma hızla yabancılaşan bu yapılanmanın asli fonksiyonu ise; kendisini kontrolü altına alan egemen toplumsal kimliğin/ideolojinin, diğer kimlikler ve hayat üzerindeki sömürsünü ortadan kaldıracak isyanları önlemek ve bireysel/toplumsal ‘köle’liğin devamını sağlamaktır! O halde ‘biz’, -sözü Giovanni Berneri’ye bırakarak- ‘geçelim’ ‘devlet/iktidar’ aygıtını:

“Toplumsal mücadelenin gerçekten özgürlüğe götürmesini isteyen kişi için bu mücadelenin olmazsa olmaz koşulu, her şeyden önce, devletin imhası için mücadeledir, devletin yeni bir biçiminin yeniden oluşmasını engelleyecek şekilde mücadele etmektir.”⁹

Aksi yöndeki tüm ‘bilimsel’ iddialara rağmen kanımca o günlerden bugüne dek ‘devlet’ yapısı nitelik itibari ile hiç de farklılaşmamıştır: Günümüzün ‘modern devlet’i -dün olduğu gibi-; sömürüyü sonsuza dek sürdürebilmek için, çatısı altında yaşayan toplumsal kimlikleri ve bireyleri tahakkümü altına almış, onları günümüzün ‘modern çağdaş köleleri’ haline getirmiştir. Şüphesiz ki ‘devlet/iktidar’, bu tahakkümünü ‘otorite’si sayesinde ağırlıkla başarmaktadır. Bakın yaşamaya çalıştığımız ‘modern devlet’ (T.C.), kendisinin memuru olma hakkını kazanmaya çalışan, asaletini onaylamamış olduğu memur adaylarına ve tüm yurttaşlarına kendisinin bu özelliğini nasıl tanımlamaktadır:

“Devlet, belli bir ülke üzerinde yerleşmiş, zorlayıcı yetkiye sahip bir üstün iktidar

tarafından yönetilen bir insan topluluğunun meydana getirdiği bir siyasal kuruluştur.”¹⁰

İsterseniz son cümlenin altını bir kez daha çizelim: “*Belli bir ülke*”, “*zorlayıcı yetki*”, “*üstün iktidar*”!

Fazla söze gerek var mı?!

Mevcut tespitlerin ışığında ‘biz’lerin şu soruları daha derin düşünmesi gerekmez mi?

‘Devlet’ yukarıda tanımladığımız gibi; var olan sömürü ‘düzen’inin devamını sağlayan mutlak, otoriter bir güçse, tüm iktidarı ‘devlet’e devrederek ‘devlet’ zayıflatılabilir mi? Herhangi bir sosyal sınıf, ‘devlet/iktidar’ erkini tek başına ele geçirirse, zaman içerisinde o da kendisinden bir önceki sınıf gibi egemen/sömüren sınıf haline dönüşmeyecek midir? ‘Devlet’ yapılanması nasıl aşılabilir? Mevcut ‘düzen’in bağrında ‘devlet’i aşabilmenin çelişkileri de eş zamanlı olarak barınmakta mıdır?

Son iki sorunun yanıtını Engels’ten verebilirim: “Yönetimde demokrasi, toplumda kardeşlik, haklarda eşitlik, genel eğitim, toplumun gelecekteki yüksek aşamasının başlangıcını gösterecekler; deney, akıl ve bilim, durmadan buna çalışıyor.”¹¹

‘Devlet/İktidar’ aygıtını ‘geçebilmek’ için, bu aygıtın modern ‘köle’ yaşamı, toplumsal tahakkümü, hangi yollarla hayata dayattığını açığa çıkarmamız gerekir ki; bu yolları toptan ilga edebilelim:

Hobbes, tahakkümün kurulabilmesi için “*Tutkudan önce düşünülmesi gereken şey korkudur*”¹² diyerek ‘devlet/iktidar’ aygıtının bu yönünü deşifre ediyor. Doğrudur, yürekleri, bilinçleri ve idealleri zincirler altına alan ‘korku’dur. ‘Korku’ sayesinde ‘iktidar’, hayatın her alanını emri altına alır. ‘Korku’nun yarattığı

¹⁰ Kapani Münici, 1973, ‘Politika Bilimine Giriş’, Bilgi Yayınevi, Beşinci Basım, s 66.

¹¹ Engels Friedrich, 1992, ‘Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni’, Sol Yayınları, Onuncu Basım, s 183.

¹² M. Hardt & A. Negri, 2001, ‘İmparatorluk’, Ayrıntı Yayınları, Birinci Basım, s 333.

bilinç bulanıklığı sayesinde özgürlükler ertelenir, kısıtlanır, baskı altına alınır. ‘Korku’nun yarattığı panik sayesinde insan kendisini tel örgüler-ulaşılmaz duvarlar ardına saklar ve hayata yabancılaşır, özgürleşme serüvenini bilinmez bir tarihe erteler. Özgürleşmeyen insan isyan etmez, başkaldırmaz, direnmez¹³, kendisini ve egemen ideolojiyi sorgulamaz. Toplumsal yaşamda o gün kabul gören ideoloji, -özgürlükçü idealleri bünyesinde taşısa dahi- sorgulanmayan her akım gibi dogmalaşır, tabulaşır. Dogmalaştıkça ‘korku’ katsayısı artar. Döngü fasit dairedir, çıkış yoktur! Sonuç; bireysel ve toplumsal tahakkümdür, yerel/bölgesel/ulusal/küresel paranoyadır, bireyin idealleri ile hayatın ‘korku’ları arasında parçalanmış şizofrenik bir hayattır. Çözüm, yalın ve sadedir; ‘korku’ yok edilmelidir, ‘korku’nun toplumsal bilinçaltında yarattığı travma silinmelidir. Daha doğru bir ifadeyle ‘korku’ güdüsüne neden olan her yapı aşılmalıdır. Toplumsal hayatı tek başına belirleyebilme gücüne sahip olan her birey/kurum ‘korku’ kaynağıdır, ‘devlet/iktidar’ ‘korku’ kaynağıdır; ‘devlet/iktidar’ aşılmalıdır!

‘Devlet/İktidar’ aşılmalıdır: Üçüncü bin yılın ‘iktidar’ı tüm bireyleri hapisaneye, okula, hastaneye, fabrikaya, eve,... kapatarak gönüllü ücretli ‘köle’ haline getirmiştir. ‘Mesai saatleri’, ‘ders saatleri’, ‘vardiya saatleri’ adı altında her bireyi gözetim altına almıştır. Bireylerden beklenen; çalışmak, artık-değer üretmek ve sistemin devamı için tüketmektir. ‘Modern’ *panopticon*¹⁴ artık dünyanın kendisidir.

¹³ Tam da bu noktada Tomas Segovia’nın şu sözlerini hatırlamak mümkün mü?: “... senden direnişle siyasal muhalefeti birbirine karıştırmamanı rica ederim. Muhalefet iktidara karşı çıkmaz ve bir muhalefet partisi onun en tam biçimidir. Oysa direniş, tanım olarak bir parti olamaz; yönetmek için yapılmaz o... Direnmek içindir.” (Segovia Tomas, Alegatorio, Mexico, 1996, Alıntı: “Dergi”, Sayı 1, Güz 2001, s 71.)

¹⁴ Foucault, Panoptikon’u şu cümlelerle tanımlar: “Panopticon, halka biçimli bir binadır, ortasında bir avlu ve avlunun ortasında bir kule vardır. Halka hem içeriye hem dışarıya bakan hücrelere bölünmüştür. Bu küçük hücrelerin her birinde, kurumun hedefine uygun olarak, yazı yazmayı öğrenen bir çocuk, çalışan bir işçi, ıslah edilen bir mahkum, deliliği yaşayan bir deli vardır.

Mekandan ve zamandan bağımsız bir şekilde tüm insanlık *panopticon*’dadır. Çevrede ‘iktidar’ın emirlerini yerine getirmekle görevli ‘memur’lar, merkezde ‘iktidar’ın kurumsal binaları vardır. *Panopticon*; ‘ev’, ‘fabrika’, ‘hastane’ adı verilen binlerce/milyonlarca hücreye bölünmüştür. Hücrelerde emek akıtan, artık-değer üreten bireylere sürekli ne kadar özgür oldukları haykırılır. Bu yalana inanmayan ‘köle’lere tahammül gösterilen sınır, ‘iktidar’ın hoş görebileceği nokta uzaklığı kadardır. Onun ötesi ‘suç’tur; cezalandırılır. Birey artık bir hayal dünyasındadır; ‘köle’lik ‘düzen’inin vahşeti sisler ardına çekilmiştir. Görülen ancak göremeyen bireyin isyan edebilmesi olanaksızdır. ‘İktidar’ın otoritesi ve hegemonyası, bireyde yansımaya başlamıştır. Birey ‘iktidar’ tarafından yaratılan bu hegemonya sayesinde ‘ıslah’ edilmiştir, muktedirlerin istediği bir iş konusunda ‘kalifiye’ edilmiştir. ‘İslah’ edilen birey kazanmış olduğu yetkinliği sayesinde daha ‘verimli’ çalışmakta, daha fazla artık-değer üretmekte, insanlığına yabancılaştığının farkına varmakta ancak ‘düzen’in karşısında gücü olmadığına olan inancı nedeni ile sistem karşısında çaresiz kalmaktadır. Bu çaresizliğin ‘uygarlık’ çağındaki ilacı, afyonu ‘tüketim’dir. Birey, tüketim yolu ile bu yabancılaştırıcı ‘düzen’e isyan etmek isteyen bilincinin ve yüreğinin sesini susturmaya çalışır. Bireyler aç kalmamak, toplumdan dışlanmamak, ‘barbar’ ya da ‘deli’ olarak nitelenmemek için ‘düzen’in istediği hizaya geçmişlerdir. Kapitalizm bu sayede bizzat kendi ‘mezar kazıcıları’ tarafından yetkinleşmiş ve sağlamlaşmıştır.

Merkezi kulede bir gözetmen vardır. Her hücre hem içeriye hem de dışarıya baktığından gözetmenin bakışı tüm hücreyi kat edebilir; hiçbir karanlık nokta yoktur ve sonuç olarak, bireyin yaptığı her şey gözetmenin bakışına açıktır; bu gözetmen kendisinin her şeyi görebileceği, buna karşılık kimsenin kendisini göremeyeceği şekilde panjurlar, yarı açık bölme pencereleri arasından gözlemler bulunur. Panoptikon,, aslında bir toplum ve bir iktidar türünün ütopyasıdır; bunlar aslında fiilen gerçekleşmiş olan ütopyadır.” (Foucault Michel, 2000, ‘Büyük Kapatılma’, Ayrıntı Yayınları, Birinci Basım, s 224.)

Toplumsal *panopticon*'da işbölümü vardır; bireyler bir konuda yetkin diğer konularda cahildirler. Bilginin tahakkümü vardır. İşbölümü ve bilginin 'iktidar'ı bireyler arasında ve toplumdaki hiyerarşiyi sürekli kılar. Sermayenin tahakkümüne giren 'bilgi'nin amacı bireyi özgürleştirmek değil, aksine insanın devrimci yanını öldürmektir. Bilgisiz birey sürekli bir başkasına muhtaçtır. Ancak 'öteki' daima güvenilmezdir; hırsızdır, suçludur, teröristtir, rakiptir... Toplumsal dayanışma yoktur, 'öteki' ile rekabet ortamı tüm insani vasıfları yok etmiştir. Gündelik yaşama 'dayanışma' toplumunun dostane ortamı değil, 'piyasa'nın vahşi yasaları egemen olmuştur. Bu kaosta 'devlet/iktidar' güvenilir bir limandır.¹⁵ Hayatın zor ve acımasız çarklarında yok olmamak için 'iktidar'ın eli hiç bırakılmaz. 'Öteki' gammazlanır, vurulur, öldürülür, ezilir, çiğnenir. 'İktidar'ın elindeki kan bireye bulaşmıştır. Birey 'iktidar' tarafından ele geçirilmiştir. 'Zor' kullanmaya gerek kalmamıştır. Gönüllü 'köle'lik sıradanlaşmıştır. Birey 'iktidar' olmuştur. 'İktidar' artık hiçbir yerde ve her yerdedir. Sonuç yıkıcıdır. Ayakta kalabilmek için daima bir başkası yok olmalıdır. Savaş süreklidir. 'Düzen'de tüm suç ölenin, yok olanın, düşenindir. Sistemin hiç kusuru yoktur. O, güçsüzü ayıklamıştır. 'İktidar' birey üzerinden hayata kök salmıştır.

'Devlet/İktidar' aşılmalıdır: Yirmibirinci yüzyılın 'iktidar'ı bireyler sayesinde her yerde ve aynı zamanda hiçbir yerdedir. 'İktidar'ın merkezi yoktur, sınırsız coğrafyada, sınırsız merkezde, her gün, her an yeniden üretilir. Milenyumun 'iktidar'ı ulusallığı aşmış küreselleşmiştir. 'Dışarı'sı yoktur, hiç kimse için kaçacak bir alan kalmamıştır, tahakküm dışı bir yer yoktur, sömürü her yerdedir. O

¹⁵ Modern iktidarın sunduğu emniyetin bedeli vardır. Bauman bu bedeli şu cümlelerle tanımlıyor: "Öyle bir bedel ki biz yani modernite evinin sakinleri herhangi bir anda bu bedeli ödemeye çağrılabiliriz. Ya da haber verilmeksizin ödettirebiliriz." (Bauman Zygmunt, 'Modernite ve Holocaust', Alıntı: Güler yüz Behçet, Mayıs-Temmuz 2002, 'Devlet Ya Da Disiplin', Doğu Batı, Sayı 19, s 178.)

halde isyan da her yerde olmalıdır. Üçüncü bin yılın devrimi; sınırları çizilmiş bir coğrafyada değil, küresel ve daha önemlisi hayatın bizzat kendisinde olmalıdır. Çünkü bugünün 'iktidar'ı hayatın bizzat kendisini hükmetme alanı olarak seçmiş, bireylerin kendilerini yeniden özgürce ürettikleri alanı -'üretim pratikleri'- tamamen kontrolü/tahakkümü altına alarak insanın özgürleşme potansiyelini yok etmeye kalkışmıştır. Artık hayatın anlamı "*üretim için çalışmak ve üretim de hayat için çalışmak haline getirilmiştir.*"¹⁶ Bugün bireyin bedensel ve fikri yapısı her zamankinden daha fazla ezilmiştir, 'iktidar'ın nizami ve gayri-nizami şiddet argümanları ona da bulaşmıştır; 'iktidar' bireyde vücut bulmuştur, birey 'iktidar/devlet' tarafından nesneleştirilmiştir.¹⁷ 'Korku' bireyin kendisinde, içinde, kendisinden 'öte' de somutlaşmıştır. O halde devrimde her yerde; toplumsal hayatın bütününde ama daha önemlisi bireyin kendisinde, içinde, kendisinden 'öte' de somutlaşmalıdır.

Bu sürece '*üretim araçları*' penceresinden bakarsak da aynı sonuca ulaşabiliriz kanımca: Marks, *Kapital*'de üretimin var olabilmesinin - yani toplumsal yaşamın devamının- en önemli koşulunu üretim araçlarının yeniden üretimini sağlamak olduğunu ifade ederken, aslında 'biz'lere toplumsal özgürlük için gereken çıkış yolunu da gösteriyordu. Üretim araçlarının yeniden üretiminin bir kısmı üretim düzeyinde gerçekleşiyorsa da, asıl kısmı; emek-gücünün yeniden üretimi -ki hele günümüz için- üretimin

¹⁶ Bu bağlamda tarafımca esas alınan nirengi noktası, **Hardt&Negri**'nin '*İmparatorluk*' isimli çalışmalarında tanımladıkları '**Biyo-politik üretim**' yaklaşımıdır.

¹⁷ 'Devlet-İktidar-Birey' ilişkilerini bütün çıplaklığıyla göz önüne sermesi açısından şu cümleler oldukça çarpıcıdır: "Devlet devrimle yıkılabilecek bir şey değil, insanlar arasındaki bir ilişki tarzıdır. Devlet, bu ilişki tarzıyla var olur, beslenir, güçlenir, sömürür ve öldürür. Devlet, otoriter ve hiyerarşik örgütlenmelerle iktidara talip olunarak değil; insanlar arasında devletin kendini yeniden üretmediği yeni ilişkiler, özgürlükçü ve dayanışmacı yeni bir 'hayat tarzı' kurularak yıkılabilir. Asıl olan 'iktidarı almak' değil, gündelik hayat devrimleridir." (Purkis John & Bowen James (Der.), '21. Yüzyıl Anarşizmi', Ayrıntı Yayınları.)

dışında, toplumsal hayatın içerisinde gerçekleşmektedir.

Yeniden üretimin olduğu bu yer, zaman içinde yaşanan bu farklılaşım kanımca çok değerli. Çünkü bu noktaya etki edebilirsek, değişim/dönüşüm/devrim ancak tartışılabilir hale gelecektir. Aksi takdirde tüm çabalar 'modern kölelik sistemi'nin çeperleri içerisinde kalacaktır.

Çeperin 'dış'ına çıkmak istiyorsak, *'Kapitalist sistemde üretim araçlarının yeniden üretim noktası somut olarak neresidir?'* sorusunun yanıtını bulmamız gerekli:

Althusser için kapitalist 'düzen'de yeniden üretim noktası *'eğitim sistemi'*dir, *'ideoloji'*dir. Ona göre 'devlet', bir yanda *'devlet aygıtı'* sayesinde toplumsal hayat üzerindeki baskısını/zor'unu, öte yanda çok sayıdaki *'ideolojik aygıtı'* sayesinde *ideoloji* yolu ile egemen hegemonyayı sürdürür. Üretim ilişkilerinin yeniden üretiminin büyük ölçüde sağlandığı yer ise *'devletin ideolojik aygıtları'*dır (Din, Aile, Hukuk, Siyasal, Sendikal, Haberleşme, Kültürel, Öğretimsel). Mevcut durum göstermektedir ki; özellikle günümüzde 'devlet/iktidar', basit bir *'zor aygıtı'* olmaktan çıkmış ve hayatın bütününe, toplumsal yaşamın kendisine ve oradan da bireylere yayılmıştır.

Yukarıda çerçevesi çizilmeye çalışılmış tarzda örgütlenmiş bir toplumsal yaşamın değişebilmesi, ancak 'iktidar' gücünü elinde tutan yapının aşılabilmesi ile mümkündür. Devrim; var olan 'iktidar'ı alışıya ederek, toplumsal zenginlik ve üretimin, bizzat bu zenginliği üretenler tarafından paylaşılmasına yol açmalıdır.

Toplumsal hayatı belirleyebilme kapasitesine erişmiş olan bir 'güç', o gün için mevcut olan toplumsal aktörlerin tümü tarafından, mevcut olan gücün ortaklaşa paylaşılabilmesi ile ortadan kaldırılabılır. 'Devlet' yerine başka bir yapının 'iktidar' olamaması -başka bir tanımla 'devlet'leşmemesi- tüm toplumsal aktörlerin tek başlarına hayatı belirleyebilme ve

yönetebilme gücüne ulaşamaması ile olanaklıdır. Ve bu değişim/dönüşüm/devrim ancak bireyleşmek, sivilleşmek ve örgütlenmek ile başarılacaktır. Tek tek bireylerin çeşitli heterojen örgütlenmeler altında yüzlerce, binlerce, milyonlarca olasılık dahilinde biraraya geldiği, buluştuğu, farklılaştığı, ayrıştığı ve bambaşka olasılıklar dahilinde yeniden birleştiği, sonsuz bir zamanda, sonsuz sayıda ve sonsuz çeşitlilikte, demokratik iç işleyişe sahip örgütsel bir hayat tarzı oluşturmak gereklidir. Tüm bunları başarabilmek içinse, önce bireyin, insanın özgürleşme serüveninin, gözardı edilemez, ertelenemez en ivedi sorun olduğu görülmelidir. İnsanın özgürleşme serüveni, tüm iyi niyetli çabalara rağmen bir gün nihayetinde tamamlanacak, hedefe ulaşacak bir proje değildir; 'özgürlük'e hiçbir zaman ulaşamayacaktır!¹⁸

Artık 'biz'ler, hayatımızı 'iktidar' için nesne/meta haline getiren, benliğimizi kontrol altında tutabilmek için yaşamımızı kuşatma altına alan 'devlet' yapılanmasını 'kamu' adına savunmak yerine; 'iktidar' sürecinin bir gün sönmülenebilme¹⁹ olasılığının ciddi tartışılabilir hale gelmesi için; ırksal, dinsel, cinsel,... tüm farklılıkları hayatın zenginliği olarak görebilen, toplumsal hayatı tüm bu

¹⁸ *'Bir ben var ben de benden içeri'* dizesinde ifade edilen 'ben'i ne kadar özgürlüğe kavuşturabiliriz? Toplumsal kuralları, yasakları ve ideolojileri bu içimizdeki 'ben'den ne kadar uzakta tutabiliriz? 'Ben'in, içimizdeki 'ben'e karşı olan tahakkümünü nasıl önleyeceğiz? Her bir 'özgürlük' ütopyası bir açıdan bu 'ben'i tutsak alma girişimi değil midir? 'Özgürlük', aslında içimizdeki bu 'ben'i özgürleştirilme kavgası ise, bu kavganın hiç sonu olabilir mi?!

¹⁹ Klasik Marksist düşünceden farklı olarak bu yazıda tanımlanan sol hareket, 'sönmülenebilme' sürecinde 'iktidar' ya da 'devlet'i ele geçirmeyi biran olsun düşünmez. Çünkü bilmektedir ki; 'devlet'i ele geçirmek aslında kendisini ona teslim etmek ve bu yol ile kendisinin yok oluşuna yol açmaktır. Öte yandan sol yapılanmanın 'iktidar' ya da 'devlet' hegemonyasını aşabilme için gösterdiği çaba sürecinde, statükonun yaratacağı karşı-direnç nedeniyle 'iktidar' ya da 'devlet' yapılanmasının aşılmasının zaman alacağı da açıktır. Bu yazıda ifade edilen 'sönmülenebilme' kavramı; işte bu süreci yani, solun mevcut 'otorite'yi aşabilecek güce erişinceye kadar geçecek zaman olarak tanımlanmıştır.

farklılık/zenginlik ölçütlerine göre adapte edebilen, insanlığın yüzlerce yıllık uygarlık koşusunda geliştirdiği evrensel ilke ve kuralları toplumsal hayata uygulayabilen, evrensellik içerisinde yerellik, yerellik içerisinde de evrensellik bulabilen demokratik bir toplumsal yaşamı ‘devlet’siz -en azından sürecin başında olabildiğince ‘devlet’ten soyutlanmış bir durumda- inşa etmek zorundayız.

“Kararlı bir ekonomik ve toplumsal eşitlik savunucusuyum, çünkü böyle bir eşitlik olmaksızın, ulusların refahının ve bireylerin özgürlüğünün, adaletinin, insanca onurunun, ahlakının ve maddi refahının bir yalan yığından başka bir anlama gelmeyeceğine inanıyorum. Özgürlüğü insanlığın ilk koşulu olarak savunduğum için, dünya çapındaki bir eşitliğin, emeğin kendinden örgütlenmesi, özgürce örgütlenmiş olan üretici birliklerinin ortak mülkiyeti ve despotik ataerkil devletin yerini alacak olan komünlerin spontan federasyonları aracılığıyla sağlanması gerektiğine inanıyorum.”²⁰

NASIL BİR TOPLUMSAL YAŞAM?

Her ne kadar bir önceki başlık kapsamında ifade edilen ‘kamu’sal yapılanma ve toplumsal yaşam, bugünkü ‘devlet’in ve dolayısıyla muktedirlerinin elindeki gücü topluma aktarması nedeniyle var olan ‘iktidar’ yapısını

²⁰ Bakunin Mihail, <http://uk.geocities.com/anarsistbakis/makaleler/bakunin-pariskomunu.html> (Erişim Tarihi; 11 Ocak 2003).

kısmen alaşağı etse de, hedefe daha varılamamıştır. ‘İktidar’ın hâlâ gücü vardır ve en önemlisi ‘devlet’ yerine ikâme edilen ‘kamu’sal güç, mevcut haliyle her an ‘devlet’leşebilir. O halde en azından ara durağa hasarsız gelebilmek için biraz daha kafa yormak zorundayız:

✓ İktisadi alanda her türlü ‘devlet’ ve ‘özel’ mülkiyet dışı yapılanma -kooperatif, yerel halk şirketleri, dayanışma kurumları, özyönetim modelleri, ‘iktidar’dan özerk KİT ve BİT’ler vb.- desteklenerek üretimin amacı; kârın maksimizasyonu güdüsünden, “toplumsal hizmet” ve “yaratma sevinci”ne evriltilmelidir.

✓ Toplumsal hayatın her alanında hizmet edecek bireyler atama yöntemi yerine seçim yöntemi ile belirlenmelidir. Seçim; o hizmet alanında fiilen görev yapan çalışanlar, onları temsil eden kurumlar ve o hizmetten yararlanan bireylerin katılımı ile yapılmalıdır.

✓ Hayatın her alanında seçimle göreve gelmiş bireylerin elindeki ‘güç’, ‘kamu’nun denetimi altına alınmalıdır. Hiçbir alan -güvenlik başta olmak üzere-, ‘kamu’nun yetki dışında tanımlanmamalı ve ‘kamu’ istese dahi, geçici bir süreliğine dahi, hiçbir alandaki yetkisini başka bir kuruma/bireye devredememelidir.

✓ Tüketici hakları genişletilmeli ve tekel karşıtı önlemler yaygınlaştırılmalıdır.

✓ Hiçbir ölçüt ve kısıtlama getirilmeden, her yurttaşa yaşamını -asgari şartlarda da olsa- garanti altına alacak oranda ‘yurttaşlık gelir hakkı’ kamu tarafından sağlanmalıdır.

✓ ‘Devlet’ -sönümleninceye kadar-, toplumsal hayatın her alanında, yetki sahibi olmadan, ‘kamu’nun yetkisini daraltmadan finansör bir kurum haline getirilmelidir (Ki bu finans desteği, bireyin yeniden üretildiği alanlara -eğitim, kültür vb.- ağırlık tanımalıdır).

✓ ‘Kamu’sal hizmet yapan bireye işgal ettiği ‘kamu’sal yetki nedeniyle ek maddi hak tanınmamalıdır. Ancak verilen hizmet için gereken zorunlu harcamalar ‘kamu’ tarafından karşılanmalı ve denetlenmelidir.

✓ Her görev belirli bir dönem dahilinde yapılmalıdır. Belirlenen görev süresi dolduğunda seçime katılan bireylerin tümünün

ittifakı dahi olsa birey aynı görevi sürdürmemelidir. Eş 'kamu'sal görevlere seçilen bireyler rotasyona tabi tutulmalıdır.

✓ 'Kamu'sal hizmet süresi dolmadan önce de, o görevin seçiminde yer almış tarafların isteği ile verilen görev bireyden geri alınabilmelidir.

Temsili Demokrasi;

Temsili demokrasi; muktedirlerin, siyaseti 'kamu'nun aleyhine kullanacak tarzda belirlemesinin aracıdır. Mevcut zeminde bireyler ve/veya kurumlar kazandıkları güç sayesinde hayatın belirleyicileri olmuşlardır. Bu nedenle 'biz'lerin yapması gereken; temsili demokrasi zemininde 'iktidar' olmaya çabalamak değil, aksine temsili demokrasiyi aşabilmek olmalıdır.

Toplumsal hayatın genelinde, yukarıda tanımlanan 'kamu'sal güç paylaşımı başarılı olduğu takdirde; her birey, her ideoloji ve her örgütlenme biçimi hayatın tüm dokusunda etkili olabilecek ve var olan yapıları yeni ihtiyaçlar temelinde yeniden düzenleyebilecek

durumda olacaktır. Tanımlanan birey, ideoloji ve örgütler sonsuz heterojenite ve olasılık dahilinde buldukları için hiçbir 'güç' tek başına

tüm alanları belirleyen etken durumunda olamayacaktır. Bu durum 'iktidar'ın 'kamu' tarafından alaşağı edildiği ve temsili demokrasinin yerini katılımcı bir demokrasinin aldığı anlamı taşıyacaktır.

Yerel Yönetimler/Yerel İnisiyatifler/Yerel Örgütlenmeler;

Süreç içerisinde kilit rol almak durumunda olacaklardır. Merkezi²¹ planlama ve yönetim, ancak ivedi ve zorunluluk dahilinde -afet, savaş vb.-, geçici bir süre ve de yerel 'kamu'sal izin ve denetimde sürdürüleceğinden dolayı yerel inisiyatif ve yönetimler aslında hayatın asıl belirleyicisi durumuna geleceklerdir.

²¹ Bu cümlede ifade edilen 'merkez', yazının akışında tanımlanacak olan 'Meclis'lerin yurt genelinde oluşturduğu federasyona karşılık gelmektedir.

Ancak burada tanımlanmaya çalışılan 'yerel yönetim' yapısı bugünkü temsili yapının çok dışında olmak zorundadır. Bu noktada tanımlanan 'yerel yönetim'; örgütsel hayatın içerisinde şekillenen ve pratiği örgütsel önceliklerle belirlenen bir yönetim tarzıdır. Şekillendirilecek olan yönetim tarzının toplumsal hayatın içerisine dağılan kılcal damarları olmak durumundadır. Bu kılcal damarlar 'Meclisler'dir. Egemen 'düzen'in her bir 'hücre'si'ni -okul, hastane, ev, fabrika, mahalle, vb.-bünyesine alacak olan bu Meclis'ler sayesinde; o alanda yapılacak olan planlamalar, projeler, finansman ve 'kamu'sal alanın var olan sorunlarına önerilen çözüm yolları belirlenmelidir.

'Alan', 'Belediye', 'Bölge', 'Ülke', 'Kıta' ve 'Dünya' başlıkları altında oluşturulacak üst kurullar bu meclislerde belirlenen kararları değiştirmeye yetkili olamayacaklardır. Üst birimler, diğer bölgelerle koordinasyonu, alınan kararın sonuçlandırılması sürecini takip etmekle yükümlü olacaklardır. Bölgesel/ulusal ve küresel sorunlar karşısında izlenecek politika var edilen bu 'meclis'ler yolu ile tabandan tavana giden bir yol dahilinde şekillendirilmelidir. 'Meclis' üyeleri seçimle belirlenmemeli, o 'hücre'de yaşayan tüm bireylerin doğrudan katılımı sağlanmalıdır. Her aşamadaki 'Meclis' örgütlenmesinde dezavantajlara sahip olan sosyal yapılara -kadın, gençlik, engelli vb.- ek kontenjan tanınmalıdır. Böylesi bir işleyiş sayesinde yönetim, doğrudan demokrasiye doğru evrilmiş olacaktır.

"Komünist toplumun yüksek bir evresinde, bireylerin işbölümüne köleleştirici bağımlılığı ve, onunla birlikte, kol ve kafa emeği arasındaki karşıtlık yok olacağı zaman, çalışmanın yalnızca bir yaşama aracı olmaktan çıkıp, bir ilk dirimsel gereksinim durumuna geleceği"

zaman; bireylerin çok-yönlü gelişmesi ile birlikte, üretim güçlerinin de artacağı ve bütün kollektif zenginlik kaynaklarının bollukla fişkıracacağı zaman; ancak o zaman burjuva hukukunun sınırlı ufku kesin olarak aşılabilecek ve toplum, bayrakları üstüne 'herkesten yeteneğine göre, herkese gereksinimine göre!' diye yazabilecektir..."²²

Son Söz Yerine;

Tüm bu ifadeler arasında iki noktanın -önemi dolayısıyla- altını çizmek istiyorum: Özgür birey/özgür insana ulaşma yolundaki çabalar ve yerel planlamacı demokratik örgütsel yaşam.

'Yerel Planlamacı Demokratik Örgütsel Yaşam', ancak ve ancak ilk maddenin; yani sorgulama yetisi gelişmiş, düşündüklerini hayata uygulayabilmek için emek harcayabilen, kendi hayatı ve toplumsal yaşam üzerinde söz sahibi olabilen, kendisini evrensel dünya yurttaşı olarak tanımlarken, var olan bireysel farklılığını dünya için zenginlik olarak görebilen 'özgür insan'ın/özgür yurttaş'ın şekillendirilmesi ile başarılabilir bir proje.

Ve biliyorum ki bu değişime, bugün var olan üretim ilişkilerinin değiştirilmesi ile başlamak gerekli. Nasıl başaracağız bu değişimi:

"Biz, emeği, salt insana özgü biçimi içerisinde ele alıyoruz. Örümcek, işini dokumacıya benzer şekilde gördüğü gibi, arı da peteğini yapmada pek çok mimarı utandırır. Ne var ki, en kötü mimarı en iyi arıdan ayıran şey, mimarın, yapısını gerçekte kurmadan önce, onu imgesinde kurabilmesidir. Her emek-sürecinin sonunda, daha önceden işçinin imgeleminde

²² Marks Karl, <http://www.kurtuluscephesi.com/lenin/devlet.html> (Erişim Tarihi; 11 Ocak 2003).

başlangıç halinde var olan bir sonuç elde ederiz. İşçi, üzerinde çalıştığı malzemede yalnızca bir biçim değişikliği yapmakla kalmaz, aynı zamanda, onun modus operandi'sini bir yasa haline getiren kendi amacını da gerçekleştirir ve kendi iradesini bu amaca tabi kılmak zorundadır. Bu tabi oluş, geçici bir şey de değildir. Bu süreç, organlarının çalışmasının yanısıra, bütün iş boyunca, işçinin iradesinin amacıyla sürekli olarak uyum halinde olmasını gerektirir."²³

Görüldüğü üzere Karl Marks, -sıkça tanımlananın aksine- emeği en yüce değer olarak görmemektedir. Alıntidan da açıklıkla anlaşılacağı üzere Marks, kafa ve kol emeğinin beraberce sonucu belirlediği, işi yaratanın imgeleminde varılacak sonucun önceden oluşturulabildiği ve işçinin baskı altında kalmadan kendi isteğini, kendi varlığını sonuçtaki ürüne aktarabildiği 'emek' sayesinde kişinin ancak özgürleşebileceğini ifade etmektedir.

Oysa bugünkü üretim yapısı tüm teknolojik birikime rağmen Marks'ın tanımladığı sürecin tam karşıtıdır. Yüksek duvarlar ardına kapatılan fabrikalarda, okullarda, hastanelerde robotlaştırılan insanlar, kendilerinin değil 'piyasa' Tanrısı'nın hizmetkârı haline dönüştürülmüşlerdir. Bireyler bu çarpık üretim süreci sayesinde egemen sistemin 'köle'si haline gelmişlerdir. Herkes bizzat kendi üretim sürecine yabancılaştırılmıştır.

Her bireyin, hayat üzerinde etki yaparak onu değiştirebildiği kendi üretim nesnesine yabancılaştırılması, aslında bizzat insanın yaşama yabancılaştırılmasıdır. Çünkü **"yaşam, kendini türetirken bir yaşayan üretmektedir"**²⁴. Eğer birey kendi devinimini kendi ürettiği süreçte duyumsayamazsa, üretim sürecinde 'kendiliği'ni yitirirse ve üretilen

²³ Marks Karl, 1997, 'Kapital', Birinci Cilt, Sol Yayınları, Beşinci Basım, s 181.

²⁴ Henry Michel, 1996, 'Barbarlık', Ayrıntı Yayınları, Birinci Basım, s 9.

sonuç bizzat yaşayan bireyin yaşayan bir parçasını taşımazsa; yaşam artık kendisini üretemez, var edemez. Ve bu noktada sorun sadece iktisadi önlemlerle aşılamaz, çünkü yaşamın bizzat kendisi zarar görmüştür. İnsanı insan yapan *praxis* etkinliği kaybolmuştur. Birey, hayatın dinamiğini, yaşamın tilsimini, **“öz-gelişmenin özünü”** içinde barındıramaz. Artık birey ‘his’sizdir; kendisinin yaşadığını ‘his’sedememektedir. Bireyin devrimci yanı öldürülmüştür. Birey artık hızla ‘kendisi’nden uzağa kaçmaktadır. Bu, **“insanın insanlığının açıkça imhasıdır”**.²⁵ Üretim sürecinde bireyin eline/aqlına takılan pranga, aslında onun boynuna takılan ve ‘düzen’in ‘köle’si haline gelmesine neden olan boyunduruk haline getirilmiştir.

“Karın maksimizasyonu”nu amaçlayan üretim süreci her bireyi sayısal hale getirir, onu üretimin öznesi konumundan çıkararak, üretimin bizzat kendisini özne yapar. Artık birey sadece bir nesnedir. Amaç; bireyin kendi istencini ve hayalini, hayatın somut koşullarını yeniden var ederek devrimci bir üretim nesnesi meydana getirmek değildir. Artık bireyden istenen ‘piyasa’ koşullarının istediği metayı üretmesidir. Kişinin bedeni ve ruhi bütünselliği parçalanmıştır. Özgürlüğünün ve bilincinin istemediği bir nesneyi elleri/dimağı üretir hale getirilmiştir. Bu aşamada ‘zor’a dayalı bir üretim vardır. Birey sistemin ‘köle’si olduğunun farkındadır. Ancak gündelik hayatın bizzat her noktası böylesi bir sürece dahil olursa, ‘devlet/iktidar’ gündelik yaşamın her bir alanını kendi isteği doğrultusunda şekillendirebilmeyi başarır; işte o zaman, sahte bir özgürlükler dünyası yaratılmış olur. Birey kendi bilincini ve özgürlüğünü harekete geçiremez. ‘Sunulan’ özgürlüğü ve isteği, bizzat kendisinin arzu ettiğini düşünür. ‘Piyasa’ şartlarının en doğrusunu bulduğuna hükmeder. Çalışabilmesi ve hayatını idame ettirebilmesi için yabancılaşmayı aşmaya çalışır. Ancak bu isyan özgürlüğe doğru bir kopuş değildir,

²⁵ Henry Michel, 1996, ‘Barbarlık’, Ayrıntı Yayınları, Birinci Basım, s 9.

aksine ‘düzen’in bataklığında boğulmadır. Artık birey sadece kapitalizmin istediği metayı üreten bir nesnedir, makineleşmiş bir insandır. Birey sadece ‘sesli bir alet’tir artık. ‘Kişisel değer’ini belirleyen, ürettiği nesnenin ‘değişim değeri’ olmuştur. İnsani tüm özgürlükler yok edilmiş sadece ‘ticaret özgürlüğü’ ayakta kalmıştır. Yaşanan ‘uygarlık’ çağı artık ‘modern kölelik çağı’dır.

‘Düzen’e isyan edemeyen birey, aklının ve yüreğinin sesini ‘tüketerek’ susturmaya çalışır. Artık bireyin tek amacı kalmıştır; daha çok tüketebilmek! Sistem, ‘köle’sinin bu isteğini geri çevirmez. Çünkü bu istek karşılanmazsa, ‘köle’ yabancılaşmanın devrimci çölünde ‘düzen’e isyan eden asi bir gerillaya dönüşebilir. ‘Köle’lik ‘düzen’inin sürmesi için gelecekte krediler aktarılır, taksitler sunulur. Yaşanmamış hayatın, kazanacağı farz edilen çalışma saatlerinin karşılığı önceden ‘köle’ye verilir. Bu sayede bir yanda ‘piyasa’ Tanrısı gücüne güç katarken, öte yanda ‘köle’ biraz daha fazla bataklığa çekilir. ‘Barbarlık’ ruhu ondan artık biraz daha uzaklaşmıştır. Asi bir başkaldırının kilometrelerce fersah uzağında olmasına rağmen ‘insan’a güvenmez sistem. Çünkü sonsuza dek devrimci bir isyanın tohumlarını içinde taşıdığını bilmektedir. Ne kadar uğraşırsa uğraşsın sadece ‘insan’ olmasından dolayı aklının ve yüreğinin derinliklerinde var olan o umudun ateşini hiçbir zaman söndüremeyeceğini anlamıştır. Bu nedenle her bireyi kaydeder, izler. Bu izlem sürecinde ‘devlet’i ‘zor’ aygıtı olarak, teknolojiyi ise ‘gönüllü’ aygıtı olarak kullanır. ‘Piyasa’ Tanrısı’nın emirleri ile ‘köle’lerin var ettiği teknolojik icatlar, bizzat onları üretenlere satılarak; hem ‘piyasa’ Tanrısı mutlu edilir ve hem de ‘özgür’ köleler gözaltına alınır. Kişisel gelişimi, sosyalliği ve hayatta insanca yaşayabileceğini duyumsatabilecek her özgürlük nesnesi -telefon, internet vb.- özneyi sürekli gözetim altına alabilecek bir gardiyana döndürülmüştür.²⁶ Artık yaşam ‘büyük gözaltı’dır.

²⁶ İletişimin insanları nasıl ‘özgür’ kölelere dönüştürdüğüne ilişkin şu sözler kanımca oldukça

Oysa ki bu ‘düzeni düzebilmek’ mümkündür. Sistem kendisini yok edecek potansiyelleri bizzat kendi içerisinde barındırır. Yeter ki ‘insan’ kendi gücünün farkına varabilsin.

Her bireyin özgürce “*kendi kişiliğini geliştirme*” uğraşısı aynı zamanda kapitalizmin kalbine sokulan hançerdir. Bu kararı alan her bireyin önündeki kağıt duvarlar yıkılır. Bu kararı alan birey artık liberal ve ‘sol’ ekonomik indirgemeciliğe tabi olmaz. Alt/üst kimlikler yok olur. Tek kimlik kalmıştır ayakta: ‘Özgür İnsan’a ulaşabilmek! Artık bilincinde ve yüreğinde “*gerçek yaşamın*” kendisi yankılanmaktadır, tıpkı yıllar önce Engels’in ifade ettiği gibi:

“Materyalist tarih anlayışına göre tarihte nihai olarak belirleyici öge gerçek yaşamın üretimi ve yeniden üretimidir. Ne Marx ne de ben bundan daha fazla bir şey (asla) söylemedik. O halde, herhangi bir kimse bunu ekonomik ögenin tek belirleyici olduğu biçiminde değiştirirse, bu önerimizi anlamsız, soyut, aptalca bir ifadeye dönüştürmüştür...”²⁷

Artık birey kendisini hayata yabancılaştıran bu ‘düzen’den hızla kopmaktadır. Ve bu kopuş özgürlükten yana bir kopuştur. Bu kopuş ‘tahakküm’den kopuştur. Bu kopuş ‘otorite’den, ‘devlet’ten ve ‘iktidar’dan kopuştur. Bu kopuş ‘sermaye’den kopuştur. Bireyin artık tek hedefi vardır: Kendi kişiliğini özgürce geliştirebileceği bir dünyayı bizzat kendi elleriyle kurmak! Böylesi bir dünya için sadece kendisine ve kendisi gibi özgür bireylere ihtiyacı vardır. Her türlü ‘tahakküm’ aşmıştır, özgürlük giderek yakınlaşmakta ve bireyin içerisinde yeniden doğmaktadır. İnsan aslına rücu etmiştir.

çarpıcıdır: “İletişim yok değil, tam tersine o kadar fazla iletişim var ki. Yaratıcılık yok. Mevcut olana direniş yok.” (Deleuze Gilles ve Guattari Félix, Alıntı: M. Hardt & A. Negri, 2001, ‘İmparatorluk’, Ayrıntı Yayınları, Birinci Basım, s 395.)

²⁷ Engels’in J. Bloch’a yazmış olduğu 21-22 Eylül 1880 tarihli mektubundan.

İnsanın “*kendi kişiliğini geliştirme*”si elbette mevcut ‘düzen’in bağrında ve ‘üretim pratikleri’nin içerisinde olacaktır. Birey mevcut ‘düzen’in ‘köle’leşiren her argümanını bizzat ona karşı silah olarak kullanır. Birey bilmektedir ki; ‘düzen’in tüm dayatmalarına rağmen düne oranla bugün özgürlük çok daha yakındır. Çünkü artık bugünün var olan koşullarında insan emeği hızla “*maddi olmayan emek*” (“*duygulanımsal emek*” kategorisinde ağırlık kazanmaktadır. Yani artık üretim “*insani etkileşimin karmaşıklığı düzeyine erişecek kadar zenginleşmiştir*”.²⁸ Günümüzün emek döngüsü -dünden daha fazla oranda- hayatın bizzat içerisinde, her alanında ve her noktasında yeniden üretilmektedir (“*Biyo-politik üretim*”). Bu değişim her ne kadar ‘köle’lik ‘düzen’ini var etse de aynı zamanda özgürlük çağının da ufkunu aralamaktadır. Günümüzün ve geleceğin ‘emek’inin daha az sermaye kaynaklı, daha çok insan kaynaklı olduğunu görmektedir birey. Ve bu nedenle ‘emek’, her zamankinden daha acil olarak sermayenin tahakkümünden kurtulmalı ve özgürleşmelidir. ‘Bilgi’, özgürlük çağının anahtarındır. ‘Bilgi’yi bir tahakküm aracı olmaktan çıkartmalı ve özgürleştirerek onu üreten ‘insan’a geri vermelidir. ‘Bilgi’ye ulaşma olanağı, arzusu ve var olan ‘bilgi’nin tüm insanlık tarafından özgürce kullanılması için attığı her adım onu ve toplumu özgürlük dünyasına taşıyacaktır.

Özgürlüğe koşan bireye artık ‘piyasa’ Tanrısı’nın buyrukları işlemez. O, kendi isteğiyle-bilinciyle üretir, hayatı kendi isteği doğrultusunda dönüştürür, üretim sürecini parçalara ayırmaz; bir bütün olarak görür. Artık onun amacı üretmek değil, kendisini, bizzat kendisini, her gün yeniden ve dünden daha özgür bir biçimde yeniden var etmek olmuştur. O artık bir ‘sesli bir alet’ değildir. O artık bant sisteminde çalışan ya da internet ortamında iş takip eden bir ‘köle’ değildir. O, artık kendi üretiminin öznesidir. Gündelik hayatı kendi isteği doğrultusunda özgürce

²⁸ M. Hardt & A. Negri, 2001, ‘İmparatorluk’, Ayrıntı Yayınları, Birinci Basım, s 305.

şekillendirmektedir. O, artık sadece sokakları değil hayatın bizzat kendisini ele geçirmiştir. O, amacını üretmek ve 'düzen'in devamını sağlamak olarak değil, "*kendi kişiliğini geliştirme*" olarak belirlediği için tembellik hakkını kullanır. Onun hayatında 'mesai saatleri' diye bir tanım olmaz. O, aklının ve yüreğinin istediği zaman istediği üretimi gerçekleştirir. Hayatının tümünü 'piyasa'nın emri doğrultusunda çalıştırarak yoksunlaştırmaz. Tembellik eder, bilgi/yetenek alanlarını farklılaştırır. İnsani diğer özelliklerini yeniden hatırlar; dinlenir, uyur, güler, aşık olur...

Onun hayatı artık sonsuz bir özgürlükler yumağıdır. Onun özgürlüğe açılan hayatı, afyona gereksinimini ortadan kaldırmıştır. O nedenle dün yaptığı gibi hayatın fırsat verdiği, nefes almasına izin verdiği anlarını delicesine tüketerek geçirmez. Üretirken özgür olduğu kadar tüketirken de özgürdür. 'Köle' 'düzen'in aksine tüketerek kendisini tüketmez, insani gereksinimlerini karşılar. 'Düzen'in tüm 'efendi'leri, 'muktedir'leri, 'egemenleri' ona artık çok güçsüz gelmektedir. Çünkü o kendi varlığının bilincine varmıştır. Sonuç özgürlüktür.²⁹

İşte tüm bu nedenlerden dolayı sol hareketler/yapılanmalar, kuru bir şekilde 'emek' savunuculuğunu kendisine görev biçmemeli, günümüzdeki gibi akıl sürecinden kopartılmış ve sadece kol emeğine indirgenmiş emeği övmemeli, aksine böylesi bir emeği ortadan kaldırmayı ve bu yol ile bireyin 'emek'e ve hayata yabancılaştırılmasını önleyerek insanın özgürleşmesini savunmalıdırlar.

Ama dikkat edelim hayatı böyle algılıyorsak yapmamız gereken; bugünün kurumlarını

²⁹ Hardt ve Negri, özgürlüğe ulaşmış bu insanı şu cümlelerle selamlarlar: "Bu, hiçbir iktidarın kontrol edemeyeceği bir devrimdir; çünkü biyo-iktidar ve komünizm, ortak faaliyet ve devrim, sevgi içinde, yalnızlık ve hatta masumiyet içinde bir arada var olurlar. Bu, komünist olmanın dayanılmaz hafifliği ve sevincidir." (M. Hardt & A. Negri, 2001, 'İmparatorluk', Ayrıntı Yayınları, Birinci Basım, s 412.)

'yıkma' için 'alttaki yığın' elindeki gücü yıkıcı bir eylem için harekete geçirmek değil, aksine bireyin kendisine özgürlük sağlayabileceği dünyayı kendi imgeleminde önceden kurup, tüm tabuların ortadan kaldırıldığı özgür ve demokratik bir ortamda, maddi ve maddi olmayan emeğini ortaklaşa kullanıp istediği düşü hayatta gerçeğe çevirerek, "*yaşamının tüm boyutlarında özerkleşmesi*"ni sağlamak olmalıdır.

Sosyalizm, sadece bugün var olan yapıların iktidarını ele geçirmekten "*başka türlü bir şey*" ise; 'biz'ler de amaçladığımız tarzda özgür bir toplumsal yaşamı bugünden örmeye başlayarak, tahakküm ilişkilerine yol açacak her yapılanmayı alaşağı etmek zorundayız. Küresel dünyada, küresel eşitlik-özgürlük ve adalet için, sadece 'emek'in sömürülmemesi değil, hayatın ve aşkların sömürülmemesi için, kapitalizm karşıtı herkesle, 'insan' olarak 'iktidar'a, 'devlet'e, 'otorite'ye, 'sermaye'ye, 'tahakküm'e HAYIR!

Lourau'nun haykırışıyla ifade edecek olursak;

"Tasmasız ve zincirsiz bir gelecek yine de imkansız değildir".³⁰

SEÇİLMİŞ KAYNAKLAR:

- 1) Agamben Giorgio, 2001, '*Kutsal İnsan*', Ayrıntı Yayınları, Birinci Basım.
- 2) Bröckling Ulrich, 2001, '*Disiplin*', Ayrıntı Yayınları,
- 3) Lourau René, 2001, '*Bilinçaltında Devlet*', Ayrıntı Yayınları, Birinci Basım.
- 4) M. Hardt & A. Negri, 2001, '*İmparatorluk*', Ayrıntı Yay.
- 5) Althusser Louis, 2000, '*İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*', İletişim Yayınları, Dördüncü Basım.
- 6) Bora Tanıl (Der.), 2000, '*Yeni Bir Sol Tahayyül İçin*', Birikim Yayınları, Birinci Basım.
- 7) Cantzen Rolf, 2000, '*Daha Az Devlet Daha Çok Toplum*', Ayrıntı Yayınları, İkinci Basım.
- 8) Foucault Michel, 2000, '*Büyük Kapatılma*', Ayrıntı Yayınları, Birinci Basım.

³⁰ Lourau René, 2001, '*Bilinçaltında Devlet*', Ayrıntı

Yayınları, Birinci Basım, s 44.

- 9) Marks Karl, 2000, '1844 El Yazmaları', Birikim Yayınları, Birinci Baskı.
- 10) Degen Jürgen-Hans (Der.), 1999, 'Anarşizmin Bugünü', Ayrıntı Yayınları, Birinci Basım.
- 11) Çulhaoğlu Metin, 1997, 'Binyıl Eşiğinde Marksizm ve Türkiye Solu', Sarmal Yayınevi, Birinci Basım.
- 12) Marks Karl, 1997, 'Kapital', Birinci Cilt, Sol Yayınları, Beşinci Basım.
- 13) Henry Michel, 1996, 'Barbarlık', Ayrıntı Yayınları, Birinci Basım.
- 14) Engels Friedrich, 1992, 'Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni', Sol Yayınları, Onuncu Basım.
- 15) Gülerüz Behçet, 2002, 'Devlet Ya Da Disiplin', *Doğu Batı*, Sayı 19.
- 16) Necef Şule, 2002, 'Emeğin Özgürleşmesi Üzerine', *Mürekkap*, Sayı 18.
- 17) Akman Cüneyt, 2001, 'Devlet ve Evrim', *Birikim*, Sayı 151.
- 18) Türk Tabipleri Birliği, 2001, 'Kamuculuk', *Toplum ve Hekim*, Sayı 1.
- 19) Bakunin Mihail, 'Paris Komünü ve Devlet Düşüncesi', <http://uk.geocities.com/anarsistbakis/makaleler/bakunin-pariskomunu.html>.
- 20) Bozkurt Veysel, 'Gözetim ve İnternet: Özel yaşamın Sonu Mu?', www.isguc.org/vbozkurt4.htm.
- 21) Chomsky Noam, 'Anarşizm Üzerine Notlar', <http://flag.blackened.net/revolt/turkey/chomsky.html>.
- 22) Engels Friedrich, 'Proletarya Devrimi', www.kurtuluscephesi.com/marks/prodevrim.html.
- 23) Küçükcalp Derda, 'Toplumsal Organizmanın Bir Hastalığı: Otorite', <http://www.isguc.org/derda2.htm>.
- 24) Lenin Vladimir İliç, 'Devlet', <http://www.kurtuluscephesi.com/lenin/devlet2.html>.
- 25) Lenin Vladimir İliç, 'Devlet ve Devrim', <http://www.kurtuluscephesi.com/lenin/devlet.html>.
- 26) MacSimoın Alan, 'Neden İşçi Sınıfı', <http://flag.blackened.net/revolt/turkey/sinifi.html>.
- 27) Marks Karl - Engels Friedrich, 'Komünist Parti Manifestosu', www.kurtuluscephesi.com/marks/manifesto.html.
- 28) McLoughlin Conor, 'Marksizm ve Anarşizm', http://flag.blackened.net/revolt/turkey/marksizm_anarsizm.html.
- 29) 'Marksizm Hala Güncel Mi?', <http://www.antikapitalist.net/makaleler/cliff.html>.
- 30) 'Marksizmde Devlet Sorunu', www.marksist.com/kitaplik/onlineKitap/MI/bolum2.htm.
- 31) 'Yabancılaşma ve İnsanlığın Geleceği', www.marksist.com/kitaplik/onlinekitap/AI/bolum19.htm.